

CRIZA IDENTITARĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ÎNTRE CONSTRUCȚIA NAȚIONALĂ, EUROPENIZARE ȘI INFLUENȚELE GEOPOLITICE EXTERNE

Pavel VINTILĂ⁴²

Abstract. *The identity crisis in the Republic of Moldova represents a structural phenomenon, generated by the interaction between Soviet identity engineering, incomplete post-Soviet nation-building, and competing geopolitical pressures exerted by the Russian Federation and the European Union/Romania. The article combines modernist, institutionalist (Brubaker), ethnogeopolitical, and ontological security theoretical frameworks with empirical data from censuses, ethnobarometers, and opinion polls. The analysis demonstrates that the predominant self-identification as “Moldovan” (over 75%) does not reflect an autonomous ethnic identity, but rather the continuity of an inherited institutional classification category, marked by ambiguity between ethnicity, nationality, and citizenship. In contrast, alternative indicators – the Romanian language spoken (~31%), support for union with Romania (28–38%), and pro-European orientation – reveal a de facto internalized Romanian identity among a significant segment of the majority population. Geopolitical fragmentation manifests through divergent orientations: ethnic Romanians pro-EU, minorities anchored in the Eastern space, and the majority Moldovans ambivalent. The younger generation emerges as the main vector of reconfiguration, with a visible pro-European convergence in rejecting Russian narratives regarding the war in Ukraine. The central conclusion is that Moldovenism functions as a flexible and pragmatic declarative identity, while Romanianness is expressed through symbolic practices and geopolitical options. The identity crisis remains a structural factor of insecurity, with implications for social cohesion and the state’s strategic orientation.*

Keywords: *identity crisis; Moldovenism; Romanian identity; nation-building; geopolitical orientation; Europeanization*

Cadru teoretic: criza identitară din Republica Moldova

Criza identitară din Republica Moldova a fost analizată din perspective teoretice diferite, fiecare oferind explicații despre cum a apărut această situație și de ce persistă. Diversitatea abordărilor nu este doar academică, ea reflectă dezbateri fundamentale despre relația dintre stat, identitate și politică.

Teoriile moderniste, asociate cu Benedict Anderson (Anderson, 1983) și Ernest Gellner (Gellner, 1983), susțin că națiunile sunt produse ale modernității, create de state prin educație, administrație și standardizare lingvistică. Aplicată Moldovei, această perspectivă explică criza ca rezultat al unei construcții statale incomplete. Statul nu a reușit să impună o identitate civică coerentă, iar moldovenismul apare ca produs instituțional moștenit din perioada sovietică, nu ca expresie a unei etnii distincte.

Anthony D. Smith (Smith, 1986) acordă mai multă importanță continuităților istorice și memoriei colective. Din acest unghi, persistența autoidentificării ca „moldovean”

⁴² doctorand, Universitatea de Stat din Moldova, E-mail: vintilapavel@gmail.com

se explică prin existența unei identități regionale istorice, reinterpretată politic în epoca modernă. Totuși, această abordare nu validează o etnogeneză moldovenească separată, ci arată cum identitățile regionale premoderne pot fi mobilizate în competiția politică contemporană.

Rogers Brubaker (1996) propune analiza identității ca rezultat al clasificărilor instituționale, nu ca realitate socială stabilă. În Moldova, moldovenismul sovietic și post-sovietic nu reflectă o autoidentificare spontană, ci un cadru oficial care a limitat alternativele identitare legitime. Identitatea devine astfel o categorie politică impusă prin recensăminte, educație și legislație, reprodusă de stat chiar și după dispariția constrângerii directe.

Literatura comparativă asupra spațiului post-sovietic subliniază legătura dintre identitate și suveranitate incompletă. Andreas Wimmer (Wimmer, 2018) și Matthias vom Hau (2008) arată că identitatea civică rămâne fragilă în statele care nu controlează integral teritoriul și nu asigură incluziune politică. În Moldova, existența Transnistriei și a Găgăuziei a limitat capacitatea statului de a formula o identitate civică unitară, menținând-o negociabilă și vulnerabilă la influențe externe.

Brent J. Steele (Steele, 2008) și Jennifer Mitzen (Mitzen, 2006) interpretează criza identitară ca simptom al incapacității statului de a menține o narațiune coerentă despre sine. În Moldova, competiția dintre identitatea moldovenească, românească și cea civică europeană reflectă o criză de continuitate narativă, amplificată de presiuni externe și conflicte teritoriale nerezolvate.

Literatura despre integrare europeană arată că acest proces poate oferi un cadru normativ pentru identitatea civică, dar nu rezolvă automat conflictele identitare interne. În Moldova, europenizarea reconfigurează competiția identitară mai degrabă decât să o soluționeze, suprapunându-se peste un câmp identitar deja fragmentat (Risse, 2010).

O direcție teoretică distinctă, asociată cu geopolitica critică a lui Gearóid Ó Tuathail (Tuathail, 1996) și cu abordarea constructivistă a etnicității propusă de Rogers Brubaker (Brubaker, 2004), tratează identitatea nu doar ca rezultat al dinamicilor interne, ci ca instrument de influență geopolitică. Din această perspectivă, diferențele etnice și lingvistice nu constituie cauze naturale ale conflictelor, ci devin relevante politic în măsura în care sunt activate, instituționalizate și menținute deliberat. Aplicată spațiului est-european, această logică se regăsește în analiza politicilor identitare sovietice realizată de Terry Martin (Martin, 2001), precum și în studiile dedicate Republicii Moldova ale lui Charles King (King, 2000), care arată că identitatea moldovenească distinctă de cea românească nu este rezultatul unei etnogeneze autonome, ci al unei strategii istorice de diferențiere identitară inițiate de Imperiul Rus și consolidate în perioada sovietică. Abordările etnogeopolitice arată că puterile hegemonice urmăresc fragmentarea simbolică a populațiilor de frontieră pentru a reduce capacitatea acestora de a se integra în proiecte politice alternative. În cazul Basarabiei, diferențierea identitară nu a fost construită prin negarea directă a originii românești, ci prin redefinirea identității regionale moldovenești ca identitate distinctă, separată simbolic de spațiul românesc. Această strategie a permis menținerea unei ambiguități identitare funcționale, adaptabile diferitelor contexte politice. În perioada sovietică, această logică a fost transformată într-un proiect instituțional coerent. Identitatea moldovenească a fost oficializată prin politici lingvis-

tice, educaționale și administrative, iar identitatea românească a fost exclusă din spațiul public. Acest proces se încadrează în modelele de inginerie identitară etnogeopolitică, în care identitatea este utilizată pentru a delimita o comunitate politică loială centrului imperial și pentru a preveni realinierea geopolitică. Contestarea permanentă a identității naționale a subminat stabilitatea narativă a statului, iar această vulnerabilitate a fost exploatată extern prin menținerea conflictelor înghețate și prin susținerea unor cadre identitare alternative. Criza identitară devine astfel un factor structural de insecuritate, cu relevanță geopolitică directă.

Un element distinctiv al Republicii Moldova este suprapunerea ambiguă dintre identitatea etnică și cea civică. Identitatea civică moldovenească a fost construită pe o denumire care coincide cu o identitate regională premodernă, ceea ce a generat confuzie conceptuală între apartenența la stat și apartenența etnică. În literatura generală, identitatea civică și cea etnică sunt tratate ca dimensiuni complementare și potențial cumulative ale apartenenței colective; în cazul Moldovei însă, această suprapunere terminologică și istorică produce ambiguitate identitară și dificultăți de delimitare clară între registrele etnic și civic.

Incongruența dintre Declarația de Independență și Constituția din 1994 a creat un cadru normativ ambiguu, permițând coexistența unor definiții identitare incompatibile. Această ambiguitate nu este un accident, ci o resursă politică care permite actorilor să selecteze și să instrumentalizeze normele favorabile în funcție de context. Termenul „moldovean” a fost utilizat simultan ca categorie etnică, regională și civică, deplasându-și sensul după interesele conjuncturale. Abordările instituționaliste subliniază că atunci când cadrul constituțional nu oferă o definiție coerentă a identității statale, spațiul simbolic rămâne deschis reinterpretării permanente. În Moldova, această situație a contribuit la menținerea moldovenismului ca opțiune politică viabilă, chiar și după corecțiile juridice ulterioare, deoarece normele instituționale nu au fost însoțite de mecanisme administrative capabile să producă internalizare social (Mahoney, 2000).

Alternanța elitelor la guvernare nu a produs consolidare identitară, ci o succesiune de cadre normative concurente. Identitatea a fost redefinită în funcție de ciclurile electorale și de orientarea geopolitică. Literatura despre naționalismul competitiv arată că identitățile alternative devin saliente în momente de criză politică sau electorală, identitatea românească și cea moldovenească sunt mobilizate selectiv ca resurse strategice pentru delimitarea taberelor politice și legitimarea orientărilor de politică externă. Această supra-politizare a identității are consecințe negative: atunci când identitatea devine principalul criteriu de competiție politică, dimensiuni precum performanța instituțională sau dezvoltarea economică sunt marginalizate. În Moldova, această dinamică a menținut criza identitară ca temă centrală a discursului politic, în detrimentul consolidării statului.

Există un decalaj semnificativ între identitatea transmisă prin instituții și cea transmisă prin socializare informală. Memoria sovietică și experiența directă a URSS continuă să funcționeze ca repere identitare pentru o parte a populației, chiar și după dispariția constrângerii politice. Literatura despre memorie colectivă arată că identitățile nu sunt doar impuse de stat, ci și reproduse în familie, comunitate și spațiul informal. În Moldova, memoria sovietică a funcționat ca sursă alternativă de legitimare identitară, concu-

rând cu discursurile post-sovietice despre identitatea românească. Această suprapunere explică persistența unor autoidentificări contradictorii și subliniază limitele modelelor care tratează tranziția post-sovietică drept un proces liniar de „revenire” la identități istorice (Yurchak, 2006).

În state aflate la intersecția sferelor de influență, identitatea națională devine indicator al orientării externe. În Moldova, competiția dintre proiectele identitare este strâns corelată cu raportarea la Federația Rusă și la Uniunea Europeană. Autoidentificarea moldovenească etnicizată este corelată politic cu menținerea legăturilor cu Rusia, în timp ce identitatea românească este asociată cu orientarea europeană. Această dublă funcție – instrument de politică internă și semnal geopolitic, amplifică instabilitatea identitară și limitează posibilitatea apariției unui consens durabil (Steel, 2008).

Criza identitară din Moldova rezultă din interacțiunea complexă dintre construcția națională întreruptă, ingineria identitară sovietică instituționalizată, suveranitatea statală incompletă, competiția geopolitică persistentă, ambiguitatea normativă utilizată ca resursă politică și decalajul dintre socializarea instituțională și cea informală. Persistența crizei nu poate fi explicată prin lipsa unei „alegeri corecte” din partea populației, ci prin structura oportunităților politice oferite de stat. Atât timp cât cadrul instituțional permite coexistența unor definiții identitare incompatibile, identitatea rămâne un câmp de competiție deschis. Criza identitară apare astfel nu ca anomalie culturală sau dilemă lingvistică, ci ca rezultat structural al unui stat care nu a reușit să închidă procesul de construcție națională. Identitatea devine durabilă doar când este susținută de instituții funcționale, predictibilitate politică și capacitatea statului de a produce beneficii tangibile pentru cetățeni, condiții care lipsesc în cazul Republicii Moldova. Dimensiunea etnogeopolitică completează acest tablou, arătând că fragilitatea identitară internă este amplificată și exploatată de actori externi care utilizează ambiguitatea identitară ca mecanism de menținere a influenței în regiune.

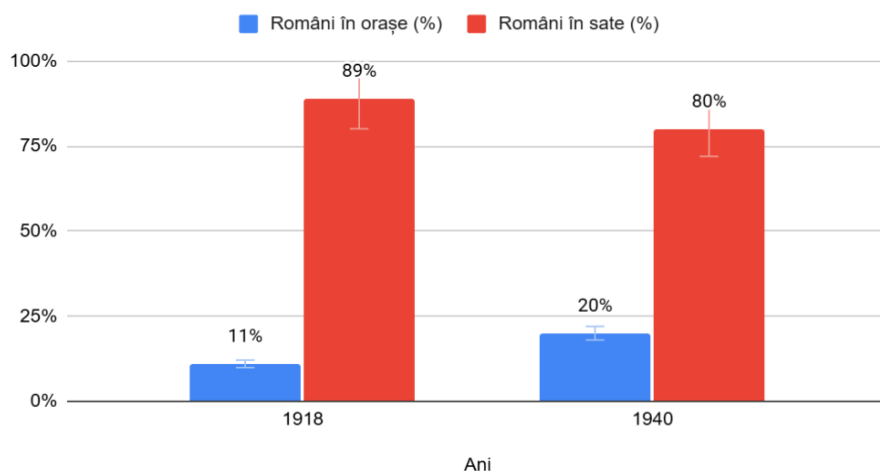
Construcția etnică și geneza crizei identitare

Criza identitară din Republica Moldova este un fenomen care afectează stabilitatea statală și societală. Disputele dintre actorii sociali pe această temă creează confuzie societală și instabilitate politică. Criza identitară are rădăcini structurale. România, fiind un produs statal modern realizat prin unirea Principatului Valahiei și Moldovei, a fortificat identitatea civică românească abia după 1866, când Principatele Unite s-au redenumit oficial România. Basarabia, adică estul Principatului Moldovei, a fost ocupată în 1812 prin Pacea de la București, în urma finalizării războiului ruso-turc, de către armatele țariste, până în 1918; astfel, a lipsit din procesul de modernizare națională din secolul al XIX-lea. În consecință, identitatea etnică românească a basarabenilor a rămas în mentalul colectiv percepută în forma sa regională moldovenească. Perioada dintre 1918, când elitele basarabene au realizat unirea cu România, și reocuparea de către URSS nu a fost suficientă pentru coagularea și finalizarea asumării identității românești de către basarabeni.

Între 1812 și 1918, Imperiul Rus a rusificat constant populația dintre Prut și Nistru prin diferite măsuri. Limba rusă a fost introdusă ca limbă oficială în administrație,

justiție, școală și Biserică, iar educația în limba română a fost practic interzisă. Sistemul de învățământ public era aproape exclusiv în limba rusă, cu peste o mie de școli primare și secundare cu predare în limba rusă, inclusiv școli parohiale și seminarii teologice, în timp ce școala românească nu a existat ca instituție publică. Totodată, Biserica a fost subordonată Sinodului rus, clerul fiind obligat să folosească limba rusă în administrație și educație, iar promovarea în ierarhia bisericească condiționată de rusificare. Accesul la funcții administrative, cariere militare și avansare socială a fost posibil pentru români doar prin adoptarea limbii și culturii ruse, lucru ce a dus la rusificarea unei părți a elitelor locale. Alți factori au fost lipsa culturii urbane, cât și analfabetismul general. În 1918, aproximativ 90% dintre românii basarabeni locuiau în sate, iar situația s-a schimbat foarte greu: timp de 23 de ani, până în 1940, urbanizarea (Institutul Central de Statistică, 1938) a crescut cu doar 10%.

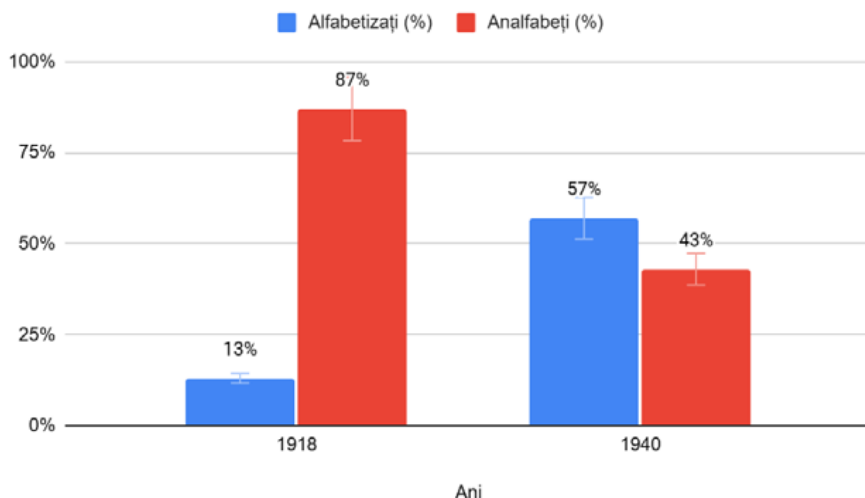
Urbanizarea populației românești din Basarabia (1918–1940)

Alfabetismul a crescut de la doar 13% în 1918 la aproximativ 57%. Administrația românească nu a avut experiență în administrarea noilor teritorii; astfel, Basarabia, cea mai săracă și needucată regiune, a avut parte de o administrație deficitară, ceea ce a dus la disensiuni între localnici și administrația venită din Regat, lucru ce a creat o rezistență a basarabenilor față de asumarea totală a identității românești.

În perioada sovietică, identitatea moldovenească a fost impusă ca identitate oficială unică, iar identitatea românească a fost exclusă din spațiul public și administrativ prin mecanisme instituționale clare. Acest lucru este vizibil inclusiv în datele recensământului din 1989, unde populația majoritară apare înregistrată ca „moldovenească” în proporție de 64,5%, în timp ce categoria „român” este practic inexistentă, cu doar 0,1%, ceea ce indică nu o alegere liberă de autoidentificare, ci un cadru administrativ în care declararea identității românești nu funcționa ca opțiune legitimă și sigură.

Nivelul de alfabetizare al populației românești din Basarabia (1918–1940)

Această excludere identitară a fost susținută prin măsuri represive care au afectat direct populația românească și elitele locale. Foametea din 1946–1947, produsă în contextul rechizițiilor forțate și al colectivizării, a provocat moartea a aproximativ 150.000 de persoane în RSS Moldovenească, afectând în special mediul rural, unde populația românească era majoritară, și contribuind la destructurarea socială a comunităților locale. În paralel, deportările au funcționat ca instrument sistematic de eliminare a categoriilor considerate nesigure din punct de vedere politic și identitar. În iunie 1941 au fost deportate 29.839 de persoane, în operațiunea din 6 iulie 1949 au fost deportate 35.050 de persoane, iar în aprilie 1951 alte 2.617 persoane, majoritatea fiind țărani înstăriți, intelectuali, preoți și funcționari locali, adică segmentele capabile să transmită memorie istorică și identitate românească (cojocar, 2008).

Excluderea identității românești s-a manifestat și prin controlul limbii și al mobilității sociale, accesul la funcții administrative, academice și economice fiind condiționat de utilizarea limbii ruse. La sfârșitul anilor 1980, peste 60% din învățământul superior din RSS Moldovenească funcționa în limba rusă, în special în domeniile tehnice și de conducere, ceea ce a consolidat asocierea dintre modernitate, oraș și limba rusă, în timp ce identitatea românească a rămas limitată la spațiul privat și rural (Crowther, 2001). Separarea simbolică față de România a fost întărită și prin izolarea administrativă a republicii. Deplasările externe erau gestionate prin centrul unional, iar pentru cetățenii RSS Moldovenești contactele directe cu România erau inexistente, inclusiv deplasările către București fiind realizate, în practică, prin Moscova, fapt care reflecta subordonarea politică și simbolică a republicii și limita menținerea unor legături identitare directe cu spațiul românesc.

În perioada 1989–1991, reconfigurarea identitară a fost inițiată în principal prin mobilizarea elitelor intelectuale și culturale, iar primul prag instituțional a fost adoptarea pachetului de politici lingvistice din RSS Moldovenească, inclusiv Legea „cu privire la funcționarea limbilor” (nr. 3465-XI, 1 septembrie 1989) și legea privind revenirea la gra-

fia latină (nr. 3462, 31 august 1989), care au creat cadrul juridic pentru limba majoritară și alfabetul latin ca elemente centrale ale emancipării politice (Cașu, 2013).

După proclamarea independenței prin Declarația din 1991, ulterior utilizată ca reper juridic identitar, reforma statului a avansat rapid la nivel simbolic și normativ, însă fără consolidarea concomitentă a aparatului de securitate și fără control efectiv asupra întregului teritoriu, ceea ce a făcut ca desprinderea de spațiul post-sovietic să fie vulnerabilă la presiuni coercitive ale Federației Ruse și la reacții separatiste.

În 1992, războiul de pe Nistru a funcționat ca mecanism de stabilire a limitelor suveranității statului, conflictul escaladând în faza sa principală între 2 martie și 21 iulie 1992, cu implicarea elementelor Armatei a 14-a și cu un bilanț de ordinul sutelor de morți, literatura de specialitate indicând intervale cuprinse între 364 și 913 victime în rândul combatanților, la care se adaugă victime civile. Încetarea focului din 21 iulie 1992 a produs o realitate de facto, respectiv pierderea controlului Chișinăului asupra regiunii transnistrene și menținerea prezenței militare ruse sub forma unei misiuni de „pacificare” (Hynek, Frolík, Juza, 2023).

În paralel, dosarul găgăuz a reprezentat un al doilea canal de presiune internă, iar soluția adoptată de stat a fost formalizarea autonomiei prin Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (nr. 344-XIII, 23 decembrie 1994), care a instituit un model de autogovernare regională menit să asigure stabilitatea politică, dar și un precedent de gestionare a identităților regionale în context geopolitic sensibil (Putină, 2013).

La nivelul puterii politice interne, alegerile parlamentare din 27 februarie 1994 au produs o schimbare clară de direcție, Partidul Democrat Agrar obținând 43,18% din voturi și 56 de mandate, suficient pentru a bloca traiectoria inițială de reformă identitară românească. Constituția adoptată la 27 iulie 1994 a reconstruit cadrul statal pe baza formulei „limba moldovenească” (art. 13), instituționalizând moldovenismul ca politică de stat și închizând juridic fereastra simbolică deschisă în perioada 1991–1994.

În 2001, victoria Partidului Comuniștilor a consolidat acest model instituțional, PCRM obținând 50,07% din voturi și 71 din 101 mandate, ceea ce a permis utilizarea moldovenismului ca instrument central de legitimitate politică și reorientarea instituțională spre spațiul post-sovietic. În acest context, reforma identitară românească a rămas funcțională doar în domeniile în care era deja ancorată, precum educația, mediul academic și rețelele culturale, fără a deveni politică de stat.

În noiembrie 2003, tentativa de federalizare prin așa-numitul „memorandum Kozak” a evidențiat miza geopolitică a arhitecturii instituționale existente, proiectul propunând o structură asimetrică ce ar fi limitat capacitatea decizională strategică a Chișinăului pe termen lung. Respingerea documentului de către conducerea moldoveană a generat tensiuni interne și externe, confirmând că dosarul transnistrean rămâne principalul instrument de limitare a suveranității efective a statului (Boțan, 2008).

Criza politică din aprilie 2009 a reactivat dimensiunea identitară ca linie de conflict intern, alegerile din 5 aprilie 2009 oferind PCRM 49,48% din voturi și 60 de mandate, urmate de protestele din 6–12 aprilie. Confruntarea politică ulterioară, în care identitatea moldovenească și cea românească au fost din nou utilizate ca repere de mobilizare, precum și incapacitatea de a alege președintele statului, au condus la alegeri anticipate și la deschiderea unui nou ciclu de competiție între vectorul pro-european și cel pro-rus.

Corecția juridică majoră privind denumirea limbii a intervenit la 5 decembrie 2013, când Curtea Constituțională a stabilit că textul Declarației de Independență prevalează asupra Constituției în caz de conflict, confirmând utilizarea denumirii de „limbă română” ca referință constituțională. Această decizie a produs o schimbare de rang normativ, fără a elimina însă inerțiile politice și administrative ale moldovenismului instituționalizat în 1994 (Hotărîrea CC nr.36 din 7.12.2013). După 2022, conflictul geopolitic regional a mutat dezbaterea identitară în registrul integrării europene, Republica Moldova depunând cererea de aderare la Uniunea Europeană în martie 2022, obținând statutul de stat candidat la 23 iunie 2022, iar deschiderea oficială a negocierilor de aderare având loc la 25 iunie 2024, transformând astfel opțiunea europeană din discurs politic într-un proces instituțional concret.

Evoluția identității naționale în perioada post-independență

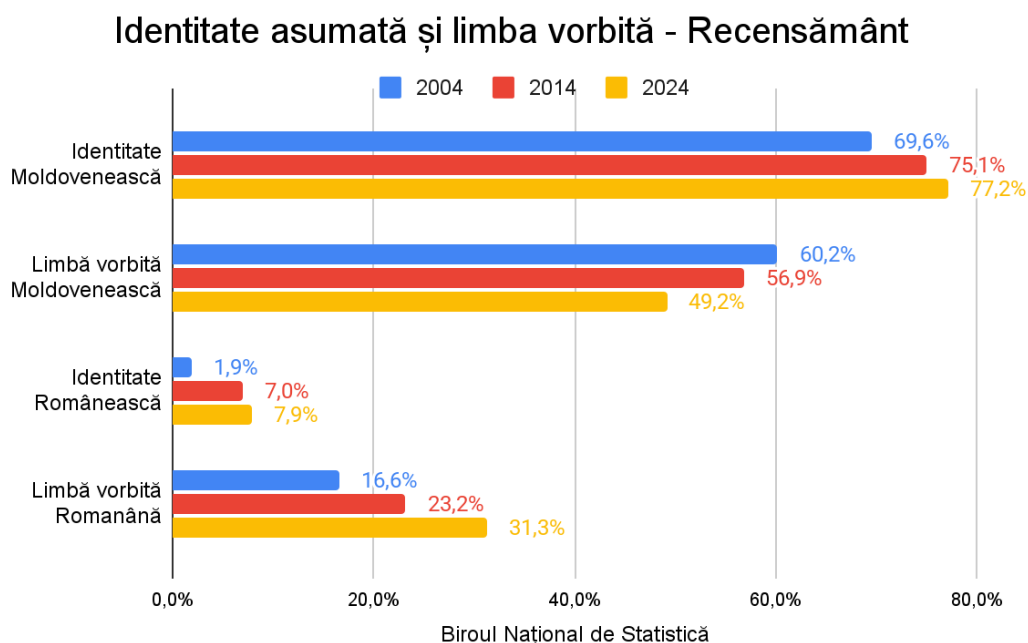
După proclamarea independenței în 1991, Republica Moldova a intrat într-un proces complex de redefinire a identității naționale, marcat de fluctuații, crize și tentative de reconsolidare. Un trend central al perioadei post-independență este lipsa unui consens societal cu privire la identitatea colectivă dominantă – o realitate care persistă până astăzi și influențează profund orientarea geopolitică, politica educațională, relațiile interetnice și construcția statală. Acest proces de reconfigurare nu s-a produs în vid, ci a fost modelat de moștenirea sovietică, de reactivarea memoriei istorice interbelice și de noile constrângeri geopolitice post-Război Rece. În timp ce o parte a populației – în special cei care se identifică drept „români” – a susținut apropierea de România și integrarea în spațiul european, alt segment, influențat de ideologia „moldovenistă” și de narațiunile promovate de Federația Rusă, a optat pentru o identitate distinctă, „moldovenească”, deseori asociată cu spațiul eurasiatic.

Sondajele de opinie din ultimele trei decenii confirmă faptul că identitatea națională în Republica Moldova este profund fragmentată. De exemplu, în perioada 1994–2020, identificarea ca „moldovean” a fost constant majoritară în recensăminte, în timp ce identificarea ca „român” a crescut treptat, mai ales în rândul tinerilor educați urban. Totodată, folosirea limbii române a crescut semnificativ în spațiul public, dar dezbaterile privind denumirea oficială a limbii („moldovenească” vs. „română”) au continuat să reflecte această ambiguitate identitară. În acest context, putem vorbi despre o reconfigurare identitară tensionată, care nu a condus încă la o coeziune simbolică internă clară. Mai mult decât atât, conflictele înghețate (Transnistria, Găgăuzia), pluralitatea discursurilor istorice, influențele media externe și politizarea continuă a temelor identitare au făcut ca Republica Moldova să rămână un stat în căutarea unei sinteze identitare stabile. Astfel, perioada post-independență nu a fost doar una de tranziție politică și economică, ci și de luptă pentru hegemonie identitară, în care elitele politice, biserica, mass-media și actorii geopolitici externi au jucat roluri esențiale în modelarea percepțiilor colective despre „cine suntem” și „încotro mergem”.

Datele din **Tabelul 1** relevă o tendință convergentă între asumarea identității etnice și a apartenenței lingvistice. În perioada 2004–2024, ponderea celor care declară identitate moldovenească a crescut de la 69,6% la 77,2%, în timp ce identificarea ca român a

urcat de la 1,9% la 7,9%. În paralel, identificarea limbii vorbite ca fiind „moldovenească” a scăzut de la 60,2% la 49,2%, iar asumarea limbii române a crescut de la 16,6% la 31,3%. Această evoluție sincronizată a celor două dimensiuni – identitară și lingvistică – indică faptul că, dincolo de autoidentificarea formală la recensământ, tot mai mulți cetățeni conștientizează caracterul românesc al limbii vorbite și, implicit, originea lor etnică, chiar dacă păstrează o formulă de identificare regională. Raportul dintre aceste două niveluri de asumare sugerează existența unui segment semnificativ de populație care, deși declară o identitate moldovenească în termeni administrativi sau culturali, aderă de facto la reperele unei identități românești, cel puțin în dimensiunea lingvistică și simbolică.

Figura 1 Reprezentările cetățenilor Republicii Moldova privind identitatea etnică și lingvistică

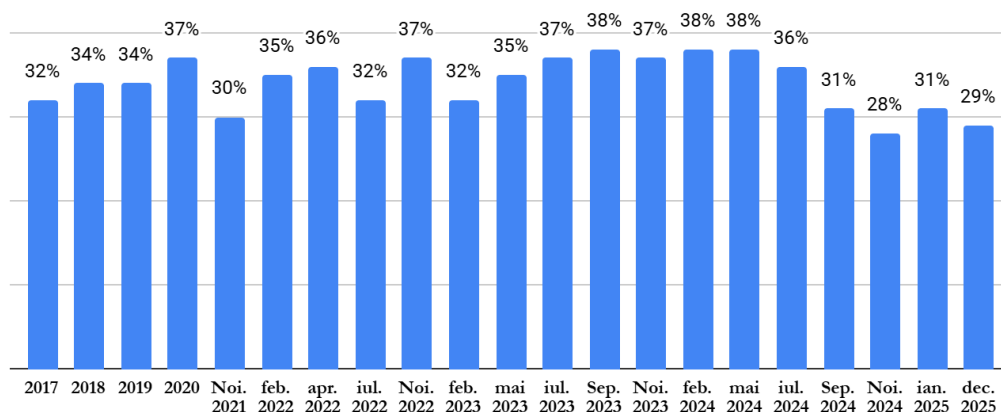

Sursa: elaborat de autor în baza datelor din recensămintele populației 2004, 2014, 2024, Biroul Național de Statistică

Dacă luăm limba vorbită ca punct de referință, aproximativ 31–32% din populația Republicii Moldova declară că vorbește limba română (conform recensământului din 2024). În paralel, susținerea pentru unirea cu România s-a situat în aceeași perioadă între 28% și 38%. Această corelație sugerează că persoanele care își asumă limba română sunt, în mare parte, aceleași care sprijină unirea. Prin urmare, chiar dacă doar 7–8% dintre cetățeni se declară etnic „români” la recensământ, sprijinul pentru unire indică faptul că un segment mult mai larg – în jur de 30–35% din populație își asumă de facto identitatea românească.

Figura 2 Reprezentările cetățenilor Republicii Moldova privind chestiunea unirii cu România

Susținere față de Unirea Republicii Moldova cu România

Sursa: imas.md

În Republica Moldova, întrebarea privind „naționalitatea” la recensământ generează ambiguitate structurală între etnie și cetățenie, moștenită din perioada sovietică. Mulți respondenți interpretează „naționalitatea” ca apartenență la statul Republica Moldova, nu ca identitate etnică profundă. Această confuzie face ca numeroși cetățeni de origine română să aleagă „moldovean” ca răspuns pragmatic, fără a nega legătura etnică și lingvistică cu românii. Această imprecizie explică discrepanța dintre procentul redus de „români” declarați etnic și ponderea mai mare a celor care susțin unirea sau vorbesc româna. Datele recensământului trebuie interpretate cu prudență, contextualizate prin indicatori alternativi precum limba vorbită sau atitudinea față de unire, care revelează o imagine mai fidelă a românității asumate de facto în rândul populației majoritare.

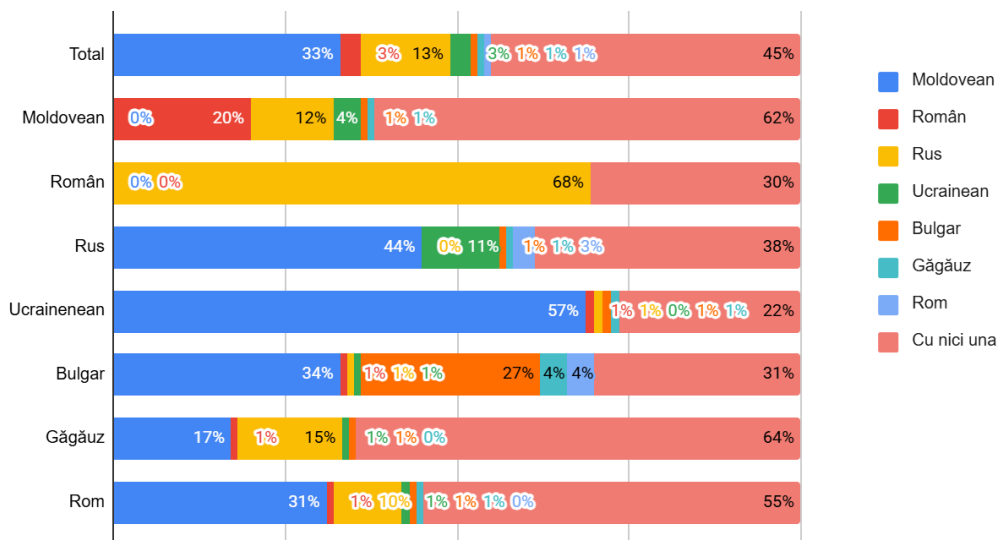
Datele prezentate în **Figura 3** evidențiază diferențe semnificative între grupurile care se autoidentifică drept *moldoveni* și *români* în ceea ce privește disponibilitatea de a-și asuma o identitate etnică multiplă. Astfel, 68% dintre respondenții care se declară români afirmă că nu se identifică și cu un alt grup etnic, ceea ce indică un grad înalt de exclusivitate identitară. Prin contrast, în rândul celor care se declară moldoveni, doar 62% resping apartenența la un alt grup etnic, în timp ce 38% acceptă o identitate mixtă – dintre care 20% se identifică și ca români, 12% ca ruși și 4% ca ucraineni.

Această diferență sugerează că identitatea moldovenească este mai permeabilă și mai des asociată cu un sentiment de apartenență multiplă, în timp ce identitatea românească este mai rigidă și clar delimitată. Cu alte cuvinte, „moldovenii” par a manifesta o mai mare flexibilitate în definirea sinelui etnic, în timp ce românii din Republica Moldova se definesc preponderent printr-o identitate singulară. Această asimetrie identitară poate fi interpretată în mai multe chei. Pe de o parte, ea reflectă moștenirea sovietică a moldovenismului ca identitate oficială, dar vag conturată, ceea ce a dus la o interiorizare incompletă a acesteia și la suprapunerea cu alte identități etnice – fie ele culturale (românească), istorice

(sovietică) sau regionale. Pe de altă parte, identitatea românească pare a fi asumată ca un act de delimitare clară, uneori în opoziție față de constructul moldovenist, ceea ce explică gradul scăzut de identificare multiplă în rândul celor care se definesc drept români.

Figura.3 Identificarea cu un alt grup etnic, în afară de etnia primară

Dvs. vă identificați și cu alt grup etnic, în afară de etnia dvs. primară?

Datele prezentate în **Figura 4** confirmă că, în percepția publică din Republica Moldova, identificarea cu moldovenismul a fost asociată inițial preponderent cu criteriile de natură etnică. În anul 2005, majoritatea celor care se identificați ca „moldoveni” o făceau în baza unor criterii precum descendența biologică („să ai părinți/rude moldoveni” – 51%) și apartenența la tradiții culturale specifice („să ai tradiții culturale moldovenești” – 36%). Aceste răspunsuri relevă o viziune etnicistă asupra identității moldovenești, înrădăcinată în ideea de rudenie de sânge și patrimoniu cultural transmis. În contrast, în anul 2016 se constată o transformare semnificativă a acestor repere: doar 24% mai considerau descendența etnică drept criteriu principal al moldovenismului, iar ponderea celor care invocau tradițiile culturale scăzuse la 14%. În schimb, cresc ponderile celor care definesc moldovenismul prin criterii civico-statale: „să trăiești în Republica Moldova” (45%) și „să deții cetățenia Republicii Moldova” (44%). Această reorientare sugerează o tranziție lentă de la o identitate de tip etnic spre o formă de identitate civică, definită prin apartenență teritorială și juridică. Totuși, schimbarea nu este una de fond în ceea ce privește confuzia conceptuală existentă în rândul populației. Mulți cetățeni continuă să utilizeze termenii „naționalitate”, „etnie” și „cetățenie” în mod interschimbabil, fără a distinge între sensurile lor teoretice. De aceea, autoidentificarea drept „moldovean” rămâne în mare parte un reflex moștenit din perioada sovietică, în care moldovenismul a fost impus ca o etnie separată de românitate, și nu o expresie conștientă a unei națiuni civice moderne. Această ambiguitate explică persistența moldovenismului în forme contradictorii, oscilând între identitate etnică reziduală și construcție civică incipientă.

Figura.4 Criterii de indentificare cu moldovenismul
Criterii de identificare cu „moldovenismul”

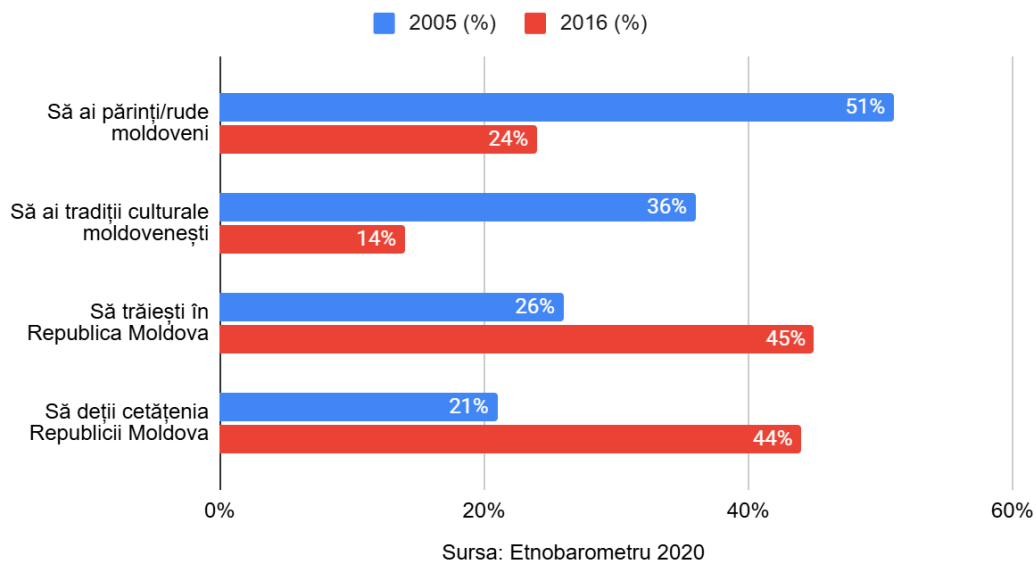
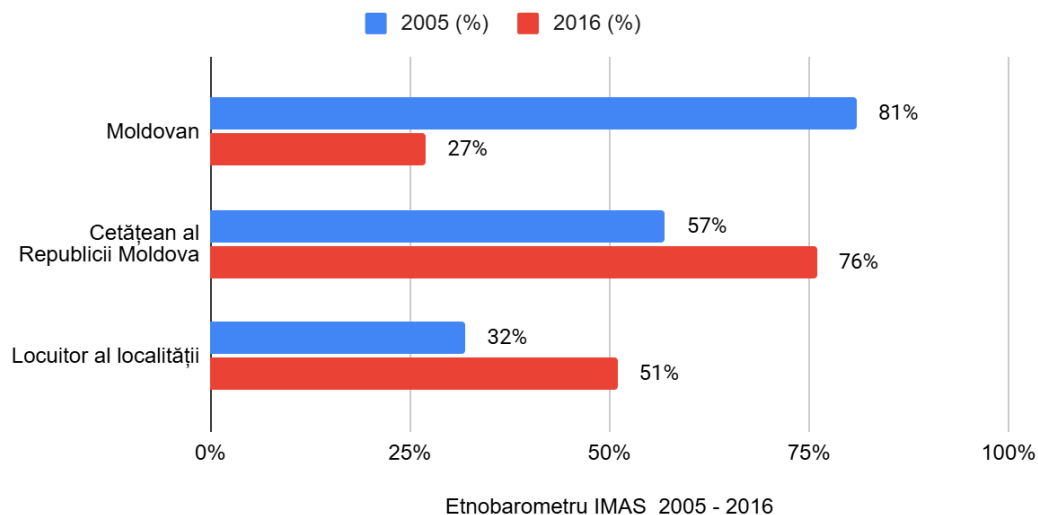

Figura.5

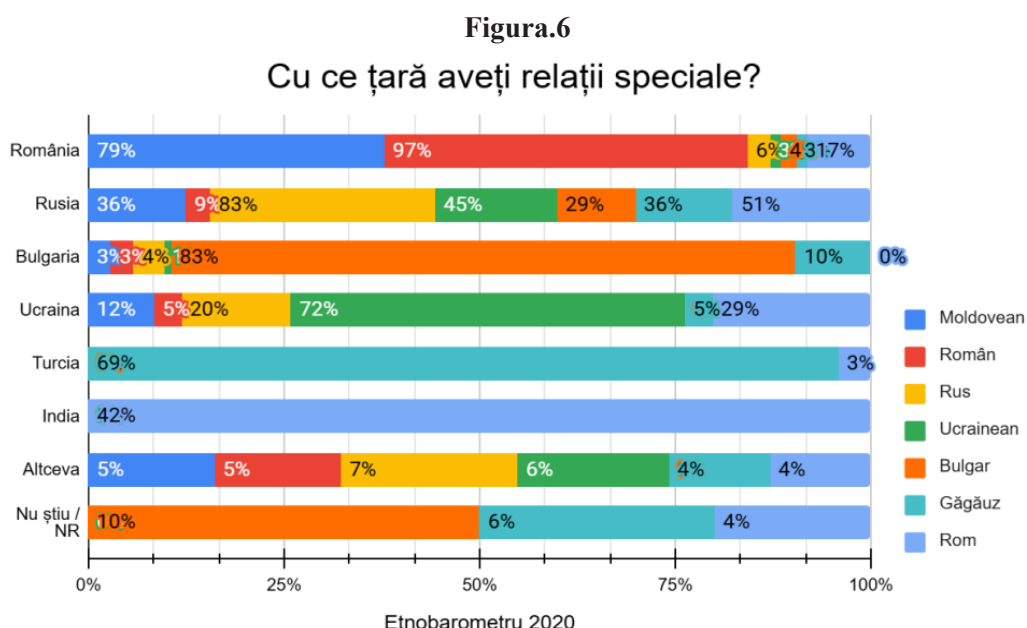
Care dintre următoarele expresii descrie cel mai bine identitatea ta? Ai spune că te consideri mai mult...?

Datele disponibile din Etnobarometrul IMAS pentru anii 2005 și 2016 sunt singurele surse comparabile care permit observarea unor tendințe în autoidentificarea populației din Republica Moldova. Ele arată o tranziție semnificativă în percepția asupra propriei

identități: dacă în 2005 majoritatea respondenților (81%) se identificau în primul rând ca „moldoveni”, până în 2016 această proporție scade la 27%. În schimb, identificarea ca „cetățean al Republicii Moldova” crește de la 57% la 76%, iar identificarea cu localitatea de reședință de la 32% la 51%. Aceste cifre din **Figura 5**, indică o deplasare parțială a accentului de la identitatea etnică spre forme de apartenență civică sau locală. Totuși, lipsa altor serii de date similare pentru anii următori limitează posibilitatea de a urmări continuarea acestei tendințe sau de a stabili dacă ea s-a consolidat după 2016. Astfel, aceste două momente rămân reperele principale pentru analiza dinamicii

Figura 6 care cuprinde preferințele geopolitice ale principalelor grupuri etnice din Republica Moldova oferă o imagine detaliată asupra modului în care identitatea etnică influențează orientarea geopolitică, confirmând fragmentarea profundă a imaginarii colective și ambiguitatea proiectului național.

Atât persoanele care se autoidentifică drept „români”, cât și cele care se declară „moldoveni” indică România drept țară cu care simt că au relații speciale – 97% în cazul românilor și 79% în cazul moldovenilor. Această convergență sugerează că, în rândul majorității de origine română, asocierea cu România are o încărcătură simbolică puternică, chiar dacă este formulată diferit. Pentru mulți moldoveni, asocierea cu România se suprapune cu asocierea cu Europa, reflectând o aspirație pro-europeană mai degrabă decât o identitate etnică asumată. Acest lucru face ca „moldovenismul” actual să nu fie în mod uniform antiromânesc, ci un vector ambiguu, oscilând între atașamentul față de statul moldovean și deschiderea către integrarea europeană.

Totuși, diferențele dintre cele două subgrupuri devin vizibile atunci când comparăm afinitățile față de Rusia. În timp ce doar 9% dintre „români” exprimă o apropiere față de Rusia, 36% dintre cei care se identifică drept „moldoveni” declară o relație

specială cu acest stat. Această dublă asociere – cu România și cu Rusia – reflectă caracterul hibrid și contradictoriu al identității moldovenești, rezultat al moștenirii sovietice și al absenței unei clarificări conceptuale între etnie, naționalitate și loialitate geopolitică.

Minoritățile etnice – în special rușii, ucrainenii și găgăuzii – își păstrează afinitățile tradiționale: rușii și ucrainenii se raportează masiv la Rusia (83% și respectiv 72%), iar găgăuzii indică Turcia ca reper principal (69%). Aceste date arată că procesul de integrare simbolică a minorităților în cadrul unei identități civice comune este slab și nerealizat, în timp ce majoritatea românească este divizată între două moduri de autodefinire (moldovean/român) care influențează în mod diferit raportarea la Europa și la Rusia. Criza identitară din Republica Moldova nu constă doar în opoziția moldovenism–românism, ci și în lipsa unei coerențe între identitatea etnică și orientarea geopolitică, în special în cazul celor care se identifică drept „moldoveni”. Aceștia par a fi simultan pro-europeni și parțial pro-ruși, ceea ce complică articularea unui consens național privind direcția strategică a statului.

Orientările geopolitice ale diferitelor grupuri etnice oferă indicii clare despre raportarea lor la proiectele civilizaționale rivale – europenizarea și reintegrarea eurasiatică. Diferențele nu sunt doar de natură geopolitică, ci reflectă și raportări distincte la identitatea națională și la sensul apartenenței statale.

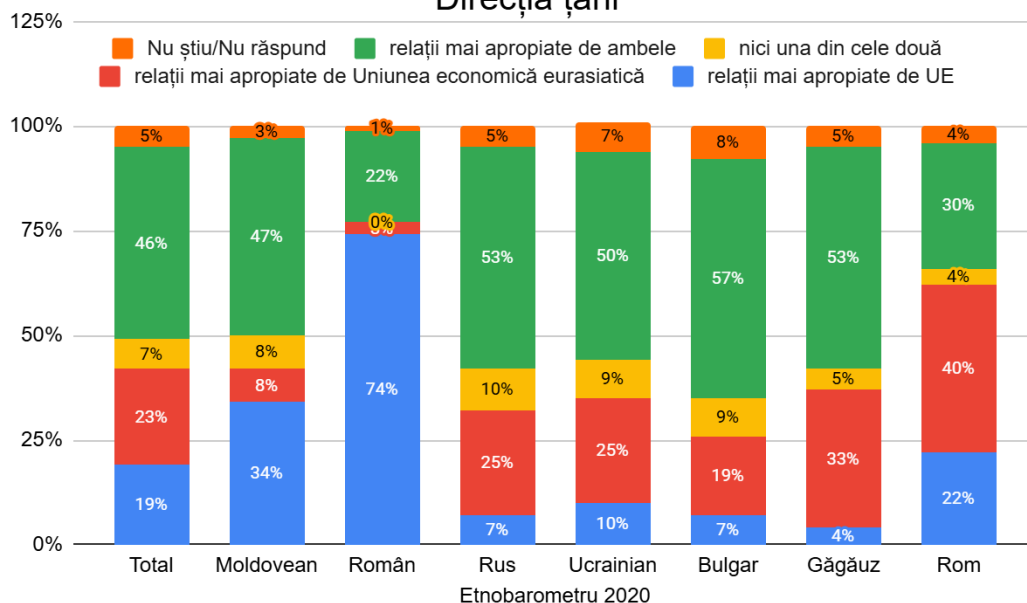
Cei care se autoidentifică etnic drept români exprimă o opțiune netă pentru vectorul occidental, 74% dintre aceștia declarând preferință pentru relații apropiate cu Uniunea Europeană, în timp ce doar 3% sprijină apropierea de Uniunea Economică Eurasiatică, **Figura 7**. Acest contrast sugerează o coerență între identitatea etnică românească și proiectul integrării europene, în care românitatea este asumată ca parte a unei civilizații occidentale. Prin comparație, majoritatea populației care se declară „moldoveni” etnici exprimă o atitudine geopolitică mult mai ezitantă. Doar 34% dintre ei preferă clar UE, iar 8% susțin apropierea de Uniunea Eurasiatică, însă aproape jumătate (47%) optează pentru o formulă de echilibru: relații apropiate cu ambele entități. Această alegere ambivalentă reflectă specificul moldovenismului post-sovietic, care evită poziționările tranșante și tinde să reconcilieze opțiuni contradictorii. În acest caz, criza identitară devine vizibilă prin incapacitatea de a delimita clar un proiect geopolitic unificator. Minoritățile etnice – în special rușii, găgăuzii și ucrainenii – sunt în majoritate favorabile relației cu Estul. Dintre ruși, 25% preferă Uniunea Eurasiatică, în timp ce doar 7% optează pentru UE.

Un model similar se observă la găgăuzi (33% Est, 4% Vest) și ucrainenii (25% Est, 10% Vest), în timp ce majoritatea acestora exprimă o preferință pentru ambele opțiuni, semnalând o atașare față de Rusia care coexistă cu o acceptare pragmatică a influenței europene. Astfel, în cazul minorităților, alegerea geopolitică este marcată de moștenirea culturală și istorică sovietică. Această distribuție a preferințelor geopolitice arată că diviziunile identitare din Republica Moldova nu sunt doar culturale sau lingvistice, ci și profund simbolice și strategice. Românii sunt în mod evident ancorați în imaginarul european; moldovenii exprimă o identitate geopolitică oscilantă, iar minoritățile rămân legate de spațiul eurasiatic. Din această perspectivă, conflictul între proiectul europenizării și influența geopolitică a Rusiei se suprapune pe clivaje etno-identitare adânci, am-

plificând criza de coeziune internă și slăbind capacitatea statului de a formula o identitate civică unificatoare.

Figura.7

Direcția țării

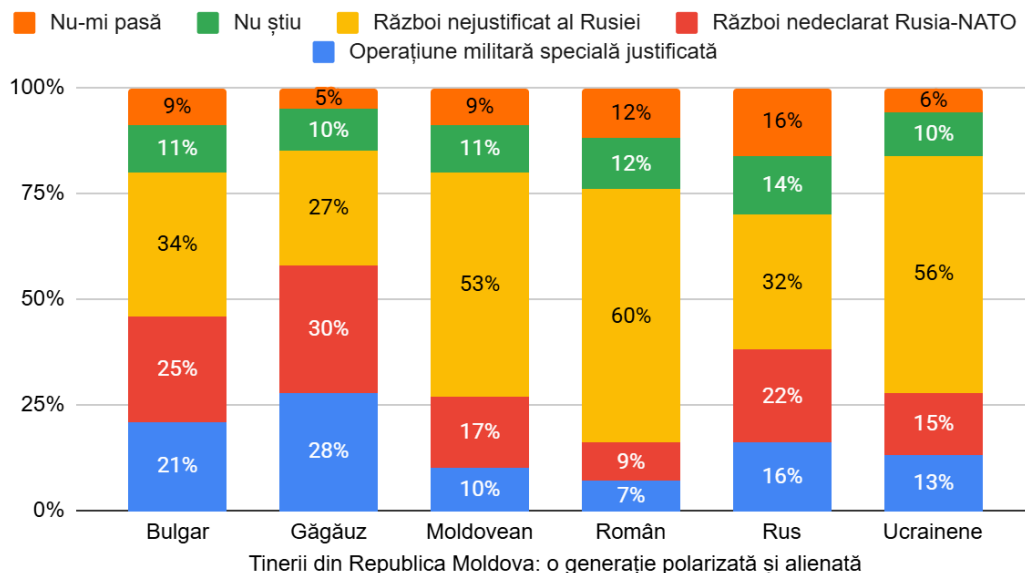

În rândul tinerei generații din Republica Moldova, percepția asupra războiului din Ucraina servește drept indicator puternic al reconfigurării identitare și al orientării geopolitice. Opțiunile tinerilor în raport cu evenimentele recente reflectă nu doar atitudini politice, ci și poziționări simbolice legate de apartenență și loialitate culturală. Întrebare aparent factuală – „Cum considerați războiul din Ucraina?” – devine o oglindă a conștiinței identitare **Figura 8**. Cei care se identifică drept români etnici resping în proporție de 60% narațiunea rusă și consideră conflictul un „război nejustificat al Rusiei”. Doar 7% dintre ei acceptă formularea „operațiune militară specială” – o etichetă propagandistică promovată de Moscova. Este semnificativ că 12% dintre acești tineri declară că „nu le pasă” sau „nu știu”, ceea ce poate fi interpretat ca dezangajare civică sau neîncredere în sursele oficiale de informare, dar nu diluează direcția generală: respingerea categorică a agresiunii ruse.

În rândul tinerilor moldoveni (autoidentificați ca atare), 53% resping, de asemenea, narațiunea Kremlinului și definesc conflictul ca „război nejustificat al Rusiei”. Este o proporție importantă, care semnalează că, deși moldovenismul continuă să funcționeze ca marcator identitar, valorile și orientările generației tinere sunt tot mai apropiate de cele ale românilor etnici. Această apropiere se explică prin expunerea comună la limba română, la curricula școlară centrată pe istoria românilor și prin aspirația tot mai răspândită de integrare europeană.

Figura 8

Percepțiile tinerilor din Republica Moldova asupra războiului din Ucraina, în funcție de identitatea etnică

La polul opus, în cazul minorităților – în special al găgăuzilor, rușilor și bulgarilor – narativul pro-rus continuă să se mențină, chiar dacă într-o formă diluată. De exemplu, doar 27% dintre tinerii găgăuзи consideră că Rusia poartă un război nejustificat, în timp ce 58% dintre ei adoptă variantele alternative: „operațiune specială”, „război Rusia-NATO” sau declară dezinteres. La fel, tinerii ruși se împart între justificare (16%), echivale strategică (22%) și respingere (32%), cu un grad mare de incertitudine sau apatie (30% cumulată între „nu știu” și „nu-mi pasă”).

Această polarizare accentuată a tinerilor reflectă clivajele deja conturate la nivelul populației adulte, dar și tendințele emergente ale unei posibile redefiniri identitare. Tinerii români și moldoveni încep să convergă nu doar lingvistic și educațional, ci și în ceea ce privește valorile geopolitice, democratice și morale. În schimb, tinerii din comunitățile minoritare continuă să se raporteze preponderent la spațiul rusesc – o moștenire a mediului familial, al consumului de mass-media și al segregării lingvistice.

Prin urmare, generația tânără devine un teren de bătălie ideologică între proiectul europeanizării și narațiunile reactive promovate de Rusia. Faptul că identitatea românească – chiar și sub forma hibridă a moldovenismului pro-european – este tot mai des asociată cu respingerea agresiunii ruse indică o tendință de sincronizare între educație, identitate și opțiune geopolitică. Acest fapt oferă motive de optimism pentru viitorul coeziunii civice și al opțiunii europene în Republica Moldova.

Corelarea cadrului teoretic cu datele empirice

Datele empirice analizate permit o evaluare directă a relevanței cadrului teoretic utilizat pentru explicarea crizei identitare din Republica Moldova, în special a abordă-

rilor care tratează identitatea ca produs al clasificărilor instituționale, al constrângerilor geopolitice și al socializării politice. În acest sens, ipoteza conform căreia identitatea moldovenească nu funcționează ca identitate etnică autonomă, ci ca rezultat al unui proces istoric de inginerie identitară, este susținută consistent de discrepanțele dintre autoidentificarea oficială și comportamentele simbolice măsurabile. Persistența autoidentificării ca „moldovean” în recensăminte, la niveluri de peste 75%, trebuie interpretată în logica teoriei lui Rogers Brubaker privind identitatea ca „categorie de practică” și „categorie de clasificare”, nu ca expresie a unei conștiințe etnice coerente. Această etichetă continuă să fie utilizată în principal ca răspuns administrativ și normativ, într-un context în care termenul de „naționalitate” este încărcat de ambiguități moștenite din perioada sovietică. În schimb, indicatorii alternativi – limba vorbită, orientarea geopolitică și atitudinea față de unirea cu România – arată existența unei identități românești internalizate de facto de un segment mult mai larg al populației. Corelația relativ stabilă dintre ponderea celor care declară limba română ca limbă vorbită (circa 31%) și nivelul sprijinului pentru unirea cu România (între 28% și 38%) indică faptul că opțiunea uni-onistă funcționează ca un proxy identitar. Această observație confirmă ipoteza teoretică potrivit căreia identitatea etnică nu se exprimă exclusiv prin autoetichete formale, ci prin practici simbolice și opțiuni politice congruente. În acest cadru, moldovenismul apare ca o identitate declarativă flexibilă, care coabitează cu o identitate românească asumată parțial sau contextual. Dimensiunea geopolitică a crizei identitare devine vizibilă atunci când datele sunt analizate prin prisma etnogeopoliticii. Preferințele diferite ale grupurilor etnice față de Uniunea Europeană și Uniunea Economică Eurasiatică confirmă faptul că Republica Moldova reprezintă un spațiu de competiție între proiecte civilizaționale rivale. Românii etnici se poziționează aproape unanim în favoarea vectorului european, în timp ce moldovenii exprimă o orientare ambivalentă, specifică unei identități incomplet consolidate. Minoritățile etnice rămân, în mare parte, ancorate simbolic în spațiul estic, ceea ce indică eșecul statului de a construi o identitate civică integratoare. Aceeași logică explicativă se regăsește în analiza percepțiilor asupra războiului din Ucraina, în special în rândul tinerei generații. Distribuția răspunsurilor confirmă faptul că interpretarea conflictului nu este o simplă opinie de politică externă, ci o expresie a apartenenței identitare și a cadrului normativ interiorizat. Tinerii care se identifică drept români și, într-o proporție semnificativă, cei care se identifică drept moldoveni, resping narațiunea rusă și califică războiul drept agresiune nejustificată. Această convergență sugerează un proces de sincronizare identitară între dimensiunea educațională, lingvistică și geopolitică. Prin contrast, în rândul minorităților etnice, acceptarea narațiunilor promovate de Federația Rusă rămâne ridicată, inclusiv în rândul tinerilor, ceea ce indică persistența unor spații informaționale și simbolice paralele. Această fragmentare confirmă ipotezele teoretice privind incapacitatea statelor cu suveranitate contestată de a produce un consens identitar stabil și uniform.

Evoluția criteriilor de autoidentificare între 2005 și 2016 completează această imagine. Deplasarea de la criterii explicit etnice (origine, rudenie, tradiție) către criterii civico-teritoriale (cetățenie, rezidență) nu indică o clarificare conceptuală, ci mai degrabă o adaptare pragmatică la discursul statal. Ambiguitatea dintre etnie, naționalitate și cetățenie rămâne structurală și explică simultan persistența moldovenismului declarativ

și extinderea românității asumate de facto. Îmbinarea cadrului teoretic cu datele empirice arată că criza identitară din Republica Moldova nu este rezultatul unei simple competiții simbolice între moldovenism și românitate, ci efectul cumulativ al ingineriei identitare sovietice, al ambiguității instituționale post-sovietice și al presiunilor geopolitice concurente. Datele confirmă caracterul procesual, fragmentat și incomplet al construcției identitare, precum și rolul central al generațiilor tinere în reconfigurarea treptată a raportului dintre identitate, stat și orientare geopolitică.

Concluzii

Criza identitară din Republica Moldova nu poate fi înțeleasă ca o dispută semantică sau ca o simplă divergență de opinii politice, ci trebuie tratată ca un fenomen structural rezultat din interacțiunea dintre construcția națională incompletă, moștenirea sovietică a clasificărilor identitare și presiunile geopolitice concurente exercitate după 1991. Analiza combinată a datelor de recensământ, a etnobarometrelor IMAS și a sondajelor privind orientările geopolitice și percepțiile asupra războiului din Ucraina indică faptul că statul Republica Moldova nu a reușit să producă un cadru identitar stabil, coerent și integrator, capabil să armonizeze dimensiunile etnică, civică și geopolitică ale apartenenței colective.

Un rezultat central al cercetării este demonstrarea faptului că identitatea moldovenească declarată nu funcționează ca identitate etnică în sens sociologic. Persistența etichetei „moldovean” în recensăminte și sondaje reflectă continuitatea unui regim de clasificare instituțională moștenit din perioada sovietică, nu existența unei etnogeneze distincte. Confuzia structurală dintre etnie, naționalitate și cetățenie, indusă prin formulările oficiale și perpetuată de lipsa unei clarificări normative post-sovietice, a permis supraviețuirea moldovenismului ca identitate declarativă, flexibilă și adaptativă, dar lipsită de consistență etnică proprie. Această concluzie este susținută de discrepanța sistematică dintre autoidentificarea etnică și indicatorii comportamentali ai identității, precum limba vorbită, opțiunile geopolitice și preferințele simbolice.

Datele empirice arată că românitatea nu dispare odată cu scăderea autoidentificării explicite ca „român”, ci se reconfigurează sub forme indirecte, de facto. Corelația stabilă dintre ponderea celor care declară limba română ca limbă vorbită și nivelul sprijinului pentru unirea cu România indică existența unui segment semnificativ al populației de origine română care internalizează identitatea românească fără a o declara formal. Această constatare validează abordările teoretice care tratează identitatea nu ca declarație nominală, ci ca ansamblu de practici, orientări și loialități simbolice. În acest cadru, sprijinul pentru unire și orientarea pro-europeană funcționează ca indicatori identitari mai relevanți decât autoetichetele statistice.

Dimensiunea geopolitică apare ca un element constitutiv al crizei identitare, nu ca o variabilă externă. Republica Moldova se configurează ca un spațiu de competiție între două proiecte civilizaționale incompatibile: cel european și cel eurasiatic. Această competiție se reflectă direct în structura identitară a populației. Românii etnici manifestă o orientare geopolitică coerentă, pro-europeană, asociată cu respingerea influenței ruse și a narațiunilor promovate de Federația Rusă. În contrast, moldovenii, care constituie majoritatea populației, exprimă o orientare geopolitică ambivalentă, caracterizată prin preferința pentru formule de echilibru între Est și Vest. Această ambivalență nu indică

neutralitate strategică matură, ci absența unui cadru identitar clar care să permită o alegere geopolitică stabilă.

Minoritățile etnice accentuează această fragmentare. Datele arată că rușii, găgăuzii și, într-o măsură mai mică, ucrainenii și bulgarii rămân ancorați simbolic în spațiul estic sau în centre geopolitice alternative, menținând orientări divergente față de majoritatea populației. Această situație confirmă incapacitatea statului moldovean de a construi o identitate civică integratoare care să depășească loialitățile etno-geopolitice preexistente. Identitatea civică a Republicii Moldova rămâne slab articulată, neinternalizată și incapabilă să funcționeze ca substitut pentru identitățile etnice sau geopolitice concurente.

Analiza generațională aduce un element decisiv pentru înțelegerea dinamicii viitoare a crizei identitare. Tânăra generație se conturează ca principalul vector al reconfigurării identitare, dar și ca spațiu al polarizării accentuate. Datele privind percepțiile asupra războiului din Ucraina arată că tinerii români și o parte semnificativă a tinerilor moldoveni resping narațiunile ruse și se aliniază interpretării occidentale a conflictului ca agresiune nejustificată. Această poziționare reflectă efectele cumulative ale educației în limba română, ale curriculei centrate pe istoria românilor și ale expunerii la spațiul informațional european.

În același timp, persistența orientărilor pro-ruse în rândul tinerilor din comunitățile minoritare indică faptul că socializarea identitară continuă să se producă în spații paralele, relativ izolate de proiectul statal. Această separare informațională și culturală limitează capacitatea generațiilor tinere de a converga spre un set comun de valori civice și geopolitice. Prin urmare, generația tânără nu reprezintă automat soluția crizei identitare, ci mai degrabă un teren de competiție între proiecte identitare rivale, în care rezultatul rămâne contingent și dependent de politicile statului.

Evoluția criteriilor de autoidentificare între 2005 și 2016 confirmă caracterul incomplet al construcției naționale. Deplasarea de la criterii etnice către criterii civico-teritoriale nu reflectă maturizarea identității civice, ci adaptarea pragmatică a respondenților la discursul oficial și la presiunile instituționale. Persistența ambiguității conceptuale indică faptul că statul nu a reușit să ofere un răspuns clar la întrebarea fundamentală privind natura comunității politice pe care o reprezintă.

Cercetarea arată că criza identitară din Republica Moldova este un fenomen sistemic, produs de suprapunerea ingineriei identitare sovietice, a indeciziei post-sovietice și a presiunilor geopolitice externe. Această criză afectează simultan legitimitatea statului, coeziunea socială și capacitatea de orientare strategică. Reconfigurarea identitară este în curs, dar rămâne fragmentată, inegală și profund dependentă de evoluțiile geopolitice regionale și de capacitatea statului de a formula un proiect identitar clar, coerent și credibil.

BIBLIOGRAFIE

- Akpınar, Ömer, "Identity Politics in the Republic of Moldova", Nationalities Papers, 2021.
- Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London, Verso, 1983.
- Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London: Verso, 1983.
- Bauböck, Rainer, *Transnational Citizenship: Membership and Rights in International Migration*, Aldershot, Edward Elgar, 1994.

- Beissinger, Mark R., *Nationalist Mobilization and the Collapse of the Soviet State*, Cambridge, Cambridge University Press, 2002.
- Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, *Recensământul populației și locuințelor 2014*, Chișinău, 2017.
- Börzel, Tanja A., Risse, Thomas, “When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change”, *European Integration online Papers*, 2000.
- Boțan, Igor *Republica Moldova: statul în tranziție și dilemele securității*, Chișinău, Editura Cartier, 2004, p. 183–195.
- Boțan, Igor, *Identitatea națională și construcția statului în Republica Moldova*, Chișinău, ADEPT, 2012.
- Botan, Igor, *Moldovenismul politic: geneză și funcții*, Chișinău, ADEPT, 2016.
- Brent J. Steele, *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, Routledge, London, 2008.
- Brubaker, Rogers, *Ethnicity without Groups*, Cambridge, Harvard University Press, 2004.
- Brubaker, Rogers, *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
- Cârstocea, Andrei, *Identitate națională și construcție statală în Republica Moldova*, Chișinău, Cartier, 2018.
- Cașu, Igor, *Politica națională și mișcarea de renaștere națională în RSS Moldovenească (1988–1991)*, Chișinău, Editura Cartier, 2013.
- Cernencu, Mihai, *Construcția identitară în Republica Moldova: elite, discurs și putere*, Chișinău, Știința, 2015.
- Cojocaru, Gheorghe, *Politica de represiune sovietică în Basarabia (1940–1953)*, Chișinău, Editura Civitas, 2008.
- Crowther, W., *Ethnic Politics and the Soviet Legacy: The Case of Moldova*, în *Nationalities Papers*, vol. 29, nr. 2, 2001, p. 245–271.
- Curtea Constituțională a Republicii Moldova, Hotărârea nr. 36 din 5 decembrie 2013 privind interpretarea articolului 13 din Constituție în coroborare cu Declarația de Independență, Chișinău, 2013, disponibil la: <https://www.constcourt.md/libview.php?l=ro&idc=7&id=512&t=/Prezentare-generală/Serviciul-de-presa/Noutati/Curtea-Constitutionala-a-confirmat-ca-limba-de-stat-a-Republicii-Moldova-este-limba-romana>(accesat la 13 decembrie 2025).
- Gellner, Ernest, *Nations and Nationalism*, Oxford, Blackwell, 1983.
- Hynek Ondřej, František Frolík; Peter Juza, *Role of the Russian Federation in the Transnistrian Conflict*, studiu publicat online, disponibil la: Barometrul Opiniei Publice în Republica Moldova, Chișinău, ediții 2010–2024.
- Institutul de Politici Publice, *Etnobarometru: identitate, limbă și orientare geopolitică în Republica Moldova*, Chișinău, ediții 2016–2023.
- King, Charles, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Stanford, Hoover Institution Press, 2000.
- King, *The Moldovans: Romania, Russia, and the Politics of Culture*, Hoover Institution Press, Stanford, 2000.
- Leahu, Victor, *Moldovenismul: construcție ideologică și realitate socială*, Chișinău, Știința, 2015.
- Mahoney, James *The Logic of Path Dependence in Historical Sociology, Theory and Society*, vol. 29, nr. 4, 2000, p. 507–548.
- Manners, Ian, “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?”, *Journal of Common Market Studies*, 2002.
- Martin, Terry *The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923–1939*, Cornell University Press, Ithaca, 2001.

- Matthias vom Hau, State Infrastructural Power and Nationalism: Explaining the Political Resonance of Ethnic Claims in Latin America, *Studies in Comparative International Development*, Vol. 43, Nr. 1, 2008, pp. 26–54.
- Mitzen, Jennifer, “Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma”, *European Journal of International Relations*, vol. 12, nr. 3, 2006.
- Mitzen, Jennifer, Ontological Security in World Politics: State Identity and the Security Dilemma, *European Journal of International Relations*, Vol. 12, Nr. 3, 2006, pp. 341–370, disponibil online:
- Moraru, Victor, Identitatea națională în Republica Moldova: discursuri, politici, practici sociale, Chișinău, ARC, 2013.
- Negru, Nicolae, Identitate și manipulare în Republica Moldova, Chișinău, Cartier, 2014.
- Negru, Nicolae, Românii dintre Prut și Nistru: memorie, identitate și mistificare, Chișinău, Cartier, 2019.
- Plămădeală, Andrei, Identitate, memorie și geopolitică în spațiul dintre Prut și Nistru, Chișinău, Cartier, 2020. (apare de două ori în lista originală – păstrat o singură intrare)
- Putină; Natalia On the regionalization of Moldova - Gagauzia case, In: *Moldoscopy*, 2013, nr. 4(63), pp. 103-111. disponibil la: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/31071 (accesat la 13 decembrie 2025).
- Putina Natalia. Real and Imagined Borders in the Multiethnic States –The Republic of Moldova Case. In: ”Eurolimes (The Social Frontiers of Europe)”, vol. 17, Spring 2014, Oradea University Press, pp.107-123, ISSN- L 1841-9259, <http://www.iser.rdsor.ro/eurolimes.htm>, BDI: Ebscohost, ProQuest, CEEOL, Index Copernicus, Genesis Socioguide
- Putină; Natalia, The Phenomenon of the ”De Facto States” and National Construction – The Transnistrian Paradigm, În: *Anuarul Laboratorului pentru Analiza Conflictului Transnistrean* Vol. III, No. 1, 2019, 136-154p. <http://www.lact.ro/2020/01/07/anuarul-laboratorului-pentru-analiza-conflictului-transnistrean-vol-iii-no-1-2019/>,
- Radaelli, Claudio M., “The Europeanization of Public Policy”, în Featherstone, Kevin, Radaelli, Claudio M. (eds.), *The Politics of Europeanization*, Oxford, Oxford University Press, 2003.
- Recensământul general al populației României din 1930, vol. I, Institutul Central de Statistică, București, 1938, disponibil la: <https://archive.org/details/recensamantul-romaniei-din-1930-vol.-1/page/n11/mode/2up>, (accesat la 12 decembrie 2025).
- Risse, Thomas A Community of Europeans? Transnational Identities and Public Spheres, Cornell University Press, Ithaca, 2010, disponibil online: <https://www.cornellpress.cornell.edu/book/9780801476001/a-community-of-europeans/>, (accesat la 12 decembrie 2025).
- Rotaru, Liliana, Identitate, memorie și securitate în Republica Moldova, Chișinău, USM, 2017.
- Rotaru, Liliana, Securitatea ontologică și politicile identitare în statele post-sovietice, Chișinău, USM, 2020.
- Rusu, Valeriu, Identitate națională și integrare europeană în Republica Moldova, Chișinău, ARC, 2016.
- Schimmelfennig, Frank, Börzel, Tanja A., “Coming Together or Drifting Apart? The EU’s Political Conditionality in Eastern Europe”, *West European Politics*, 2009.
- Smith, Anthony D The Ethnic Origins of Nations, Oxford, Blackwell, 1986.
- Smith, Anthony D., National Identity, Reno, University of Nevada Press, 1991.
- Smith, Anthony D., The Ethnic Origins of Nations, Oxford, Blackwell, 1986.
- Soysal, Yasemin Nuhoglu, Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe, Chicago, University of Chicago Press, 1994.
- Steele, Brent J., Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State, London, Routledge, 2008.

- Steele, Brent J., *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*, Routledge, 2008.
- Țicu, Octavian, *Basarabia în spațiul românesc și post-sovietic: identitate, istorie și geopolitică*, Chișinău, Cartier, 2018.
- Țicu, Octavian, *Politica identității în Republica Moldova: între românitare și moldovenism*, Chișinău, ARC, 2021.
- Tuathail, Gearóid Ó *Critical Geopolitics: The Politics of Writing Global Space*, Routledge, London, 1996;
- Țugui, Eduard, *Politica identitară și construcția statală în Republica Moldova*, Chișinău, IDIS Viitorul, 2014.
- Wimmer, Andreas, Hau, Matthias vom, “Making the State, Mapping the Nation: Institutions, Territory, and the Construction of National Identity”, *American Sociological Review*, 2010. (apare de două ori în lista originală – păstrat o singură intrare)
- Wimmer, Andreas, *Nation Building: Why Some Countries Come Together While Others Fall Apart*, Princeton University Press, 2018, disponibil online: <https://assets.press.princeton.edu/chapters/i11197.pdf?>, (accesat la 12 decembrie 2025).
- Yurchak, Alexei, *Everything Was Forever, Until It Was No More: The Last Soviet Generation*, Princeton University Press, Princeton, 2006.